

Integracja sensoryczna

Rozwój zmysłów człowieka ma swój początek już w okresie prenatalnym, kiedy to rozpoczyna się wykształcanie i funkcjonowanie bazowych systemów sensorycznych. Po przyjściu na świat dziecko uczy się nowych umiejętności dzięki prawidłowo funkcjonującym procesom przetwarzania sensorycznego. Jest to proces neurofizjologiczny zachodzący w ciele każdego człowieka. Wszystkie informacje, które odbieramy z otoczenia poprzez swoje zmysły, przetwarzane są w ośrodkowym układzie nerwowym, gdzie uaktywnia się szereg czynników umożliwiających wytworzenie się prawidłowych reakcji adaptacyjnych (są to celowe działania lub reakcje na bodziec zmysłowy).

Koncepcja integracji sensorycznej powstała w latach 60-tych XX wieku w wyniku badań i obserwacji prowadzonych przez doktor A. Jean. Ayres, amerykańską psycholog, pedagog i terapeutkę zajęciową. Odkryła ona, że ten niezwykle skomplikowany proces przetwarzania bodźców zmysłowych, zachodzący w zależności od zaawansowania na różnych piętach układu nerwowego, nie zawsze kończy się reakcją adaptacyjną organizmu dziecka, odpowiadającą wymaganiom sytuacji i środowiska. W wielu przypadkach następują zakłócenia, które utrudniają podejmowanie aktywności, a także wpływają na zachowanie i emocje. Mamy wtedy do czynienia ze zjawiskiem, które określamy mianem SPD (*ang. Sensory Processing Disorder*), czyli zaburzenia otrzymanych przez zmysły informacji w celu płynnego funkcjonowania dziecka w codziennym życiu. Zaburzenia te są wynikiem sytuacji, kiedy mózg nie otrzymuje wiadomości we właściwy sposób lub odbierane wiadomości są sprzeczne i następuje dezorganizacja neurologiczna, która wpływa na procesy przetwarzania w układzie nerwowym.

Najczęstszymi objawami, które wtedy obserwujemy u dziecka są problemy związane z modulacją sensoryczną. Jeżeli są one związane np. z dotykiem, dziecko może: unikać dotykania i bycia dotykany, źle reagować na niektóre faktury i konsystencję (nadwrażliwość dotykowa) lub wręcz przeciwnie – dziecko może nie zauważać, że zostało dotknięte, że ma brudną buzię itp. (podwrażliwość dotykowa) albo nieustannie poszukiwać możliwości dotykania różnych rzeczy. Adekwatne objawy mogą wystąpić w zakresie układu przedsionkowego lub zmysłu słuchu, wzroku, węchu, a także pozycji ciała i kontroli mięśni. Czasem obserwujemy u dzieci objawy, które wydają się niezwiązane z pracą zmysłów i bywają mylnie diagnozowane, tymczasem ich przyczyną są zaburzenia przetwarzania sensorycznego.

Ogólnie mówiąc zaburzenia integracji sensorycznej najczęściej manifestują się;

- wzmożoną lub obniżoną wrażliwością dziecka na różne bodźce,
- problemami z karmieniem dziecka,
- trudnościami z uwagą i koncentracją,
- niskim poziomem koordynacji ruchowej,
- opóźnionym rozwojem mowy,
- nieprawidłowym poziomem aktywności ruchowej,
- niewłaściwym napięciem mięśniowym,
- trudnościami w zachowaniu,
- nieprawidłowościami w funkcjonowaniu społecznym i emocjonalnym.

Rodzice obserwują też u swoich dzieci zaburzenia regulacyjne – trudności ze snem i wyciszeniem, labilność emocjonalną, trudności z jedzeniem w formie np. wybiórczości pokarmowej, problemy z nadmiernym pobudzeniem, czy frustrację spowodowaną trudnościami w nauce nowych umiejętności ruchowych, jak np. jazda na rowerze, pływanie, samodzielne ubieranie się, czy nauka pisania.

Oczywiście nie zawsze tym jedynym i głównym czynnikiem są zaburzenia przetwarzania sensorycznego, jednak jak pokazują badania, systematycznie wzrasta liczba dzieci z trudnościami w tym obszarze. Warto podkreślić, że dysfunkcje sensoryczne mogą być rozpoznawane zarówno u dzieci w normie intelektualnej, szczególnie tych z trudnościami w uczeniu się, ale również w wypadku dzieci z niepełnosprawnością intelektualną lub ruchową, autyzmem, nadpobudliwością psychoruchową, mózgowym porażeniem lub innymi zaburzeniami. Ich nasilenie może być różne – od lekkiego do znacznego.

Niestety nadal nie są dokładnie poznane mechanizmy, które się do tego przyczyniają. Obecnie naukowcy stoją na stanowisku, że za zaburzenia przetwarzania sensorycznego mogą odpowiadać następujące czynniki: wrodzone (obciążenia genetyczne), prenatalne (choroby, leki, stres, używki), okołoporodowe (wczesniactwo, ciążę mnogie, cesarskie cięcie) lub późniejsze – czyli nadmierna lub niedostateczna stymulacja środowiskowa (zaniedbanie lub nadmierne chronienie dziecka pozbawiające go możliwości przeżywania różnych doświadczeń np. ruchowych i dotykowych).

Badacze zwracają też uwagę na nadmiar technologii oraz zmniejszenie czasu poświęcanego na naturalny ruch dziecka na rzecz zajęć stolikowych we wczesnym okresie jego życia.

Obecnie powstaje coraz więcej specjalistycznych ośrodków które zajmują się dziećmi z trudnościami w zakresie integracji sensorycznej. Prowadzą one diagnozy i terapie, a także służą informacją i pomocą rodzicom, których dzieci dotknął ten problem. Od niedawna również i Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Zabierzowie prowadzi kompleksową diagnozę i terapię integracji sensorycznej. Rodzice mają możliwość uzyskania potrzebnych informacji, nauczania się zabaw sensorycznych, które mogą przeprowadzać w domu oraz udziału w organizowanych warsztatach. Nauczyciele mogą korzystać z wiedzy specjalistów, zasięgając opinii lub wskazówek do postępowania z dziećmi, którym problemy przetwarzania sensorycznego utrudniają codzienne funkcjonowanie w szkole lub przedszkolu.

Zgłaszając się do specjalisty, rodzice powinni wiedzieć, że bardzo przydatne w diagnozowaniu zaburzeń sensorycznych są nagrania zachowań dziecka w naturalnym środowisku domowym, które wywołuje zazwyczaj inne emocje niż ćwiczenia na sali SI.

Ważne jest także, aby przed postawieniem diagnozy wykluczyć inne przyczyny zaburzeń, stąd badający może poprosić rodziców o wykonanie dodatkowych badań np. słuchu, wzroku, nietolerancji pokarmowych, alergii, grzybic, obecności pasożytów czy innych czynników, które wydają się zasadne po wstępnej rozmowie i analizie kwestionariuszy. Rodzice powinni również pamiętać, że duży wpływ na reakcje sensoryczne i zachowanie dziecka ma sposób odżywiania się, a szczególnie częste przyswajanie jedzenia wysokoprzetworzonego, zawierającego duże ilości konserwantów i polepszaczy smaków. Prowadzone w ostatnich latach badania medyczne jasno pokazują zależność tych czynników w prawidłowym funkcjonowaniu mózgu.

Oczywiście należy podkreślić, że nie wszystkie nietypowe zachowania dziecka wiążą się z procesami niewłaściwego przetwarzania sensorycznego. W przypadku wątpliwości lub potrzeby wyjaśnienia i zbadania niepokojących zachowań, rodzic może się zwrócić do terapeutów integracji

sensorycznej.

Diagnoza przygotowywana jest najczęściej w formie pisemnej i zawiera ocenę procesów sensorycznych u dziecka i ich wpływ na jego zachowanie i rozwój.

Diagnoza powinna być przeprowadzana przez wykwalifikowanego terapeutę i obejmuje zazwyczaj 2 lub 3 spotkania i jest oparta o :

- wywiad przeprowadzany z rodzicami dziecka,
- wypełnienie sensomotorycznych kwestionariuszy rozwoju dziecka,
- obserwację spontanicznych zachowań dziecka podczas zabaw na sali SI,
- wykonanie profesjonalnych, dostosowanych do wieku dziecka prób i testów badających procesy przetwarzania sensorycznego,

W czasie diagnozy terapeuta stara się zbadać przetwarzanie wrażeń somatosensorycznych (dotyk, zmysł orientacji, ułożenia i ruchów ciała), orientację w przestrzeni (wrażenia przedsionkowe), koordynację ruchową, planowanie ruchu (praksję), napięcie mięśniowe oraz percepcję wzrokową i słuchową.

Po dokładnej analizie i ocenie rozwoju tych procesów sensorycznych rodzice uzyskują wskazówki, jak dostosować środowisko domowe do potrzeb dziecka oraz jaki rodzaj zabaw i aktywności jest wskazany, a czego należy unikać. Opracowywany jest również program terapii, który będzie na bieżąco zmieniany i dostosowywany do postępów dziecka.

Sama terapia jest dla dziecka zazwyczaj bardzo atrakcyjna, gdyż ma charakter zabawy ruchowej w sali wyposażonej w specjalistyczny sprzęt i pomoce do stymulacji wszystkich systemów zmysłowych.

Podczas zabawy dostarczane są dziecku takie bodźce, których najbardziej potrzebuje jego system nerwowy. Terapia jest niedyrektywna i opiera się o radość i zaangażowanie dziecka, co sprzyja utrzymaniu jego zainteresowania, zdobywaniu nowych umiejętności i tym samym ciągłemu poprawianiu samooceny dzięki osiąganym sukcesom.

Integracja sensoryczna

w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Zabierzowie

W Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Zabierzowie terapia integracji sensorycznej prowadzona jest od 2018 roku. Diagnozę i terapię SI prowadzą mgr Monika Błaszke (diagnoza i terapia dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju) oraz mgr Agnieszka Staśko.

W celu dokonania Oceny Rozwoju Procesów Integracji Sensorycznej wymagane jest zgłoszenie dziecka na diagnozę, którego można dokonać osobiście w siedzibie Poradni w Zabierzowie lub telefonicznie.

Diagnoza procesów integracji sensorycznej obejmuje:

- Wywiad z rodzicami,
- Obserwację spontanicznych aktywności dziecka,
- Próby Obserwacji Klinicznej SI,
- Testy Południowo Kalifornijskie SI.

Proces diagnostyczny odbywa się na trzech spotkaniach i zakończony jest podsumowaniem, czyli rozmową z rodzicami na temat wyników i wynikających z nich wniosków. Terapią objęte są dzieci, które posiadają diagnozę wskazującą na potrzebę objęcia taką formą oddziaływań.

Terapia Integracji Sensorycznej ma postać „naukowej zabawy”. Polega ona na wykorzystaniu zaplanowanych aktywności, których celem jest poprawa ogólnego funkcjonowania dziecka.

Dla młodszych dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju, terapię SI prowadzi mgr Monika Blaszkę. Zajęcia przydzielane są decyzją zespołu WWRD i odbywają się w ramach godzin terapeutycznych. Prowadzone są również konsultacje indywidualne dla rodziców oraz warsztaty szkoleniowe, podczas których poznają oni różne formy zabaw sensorycznych, które mogą pomóc ich dzieciom w codziennym funkcjonowaniu w domu.

Organizowane są również szkolenia z zakresu zaburzeń integracji sensorycznej dla nauczycieli przedszkoli, a w razie potrzeby indywidualne konsultacje dotyczące konkretnego dziecka wykazującego objawy przetwarzania sensorycznego